

Трипілье

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна**

**ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

**За науковою редакцією доктора технічних наук,
професора Пішінька Олександра Миколайовича та
доктора філософських наук, професора Власової Тетяни Іванівни**

Дніпропетровськ, 2014

УДК 316.32:1

ББК 60.5

Ф 54

ISBN 978-966-1507-54-7

Видавництво Маковецький Ю.В.

Дніпропетровськ, 2014

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дніпропетровського національного університету
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна
(протокол № 5 від 30 грудня 2013 р.)*

Рецензенти:

*док. філос. наук, проф. О.О. Осетрова (Дніпропетровський національний
університет імені О. Гончара)*

*док. філос. наук, проф. В.І. Пронякін (Дніпропетровський національний
університет імені О. Гончара)*

Авторський колектив: **Частина I:** п. 1.1. – Молодиченко В.В., Молодиченко Н.А.;
п. 1.2. – Щербина В.В.; п. 1.3. – Петінова О.Б.; п. 1.4. – Білополий В.В., Руденко С.Г.;
п. 1.5. – Грабовська І.М.; п. 1.6. – Айтов С.Ш.; п. 1.7. – Гусев Л.Ю.;
Частина II: п. 2.1. – Власова Т.І.; п. 2.2. – Пустова М.І.; п. 2.3. – Філат Т.В.; п. 2.4. – Талько Т.М.;
п. 2.5. – Макешина Ю.В.; п. 2.6. – Власова О.П., Колієва І.А.; п. 2.7. – Купцова Т.А.;
п. 2.8. – Галацька В.Л., Чуднова Т.А.; **Частина III:** п. 3.1. – Селезньов І.О.; п. 3.2. – Прийма С.М.;
п. 3.3. – Цимбал Т.В.; п. 3.4. – Мисик І.Г.; п. 3.5. – Марфобудінова М.М., Карпович В.С.

**ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ГЛО-
БАЛІЗАЦІЇ**

Ф 54 ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ГЛО-
БАЛІЗАЦІЇ : Монографія [Текст] / Наук. ред. Пшінька О.М., Власової Т.І.
– Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2014. – 240с. – ISBN 978-966-1507-54-7

УДК 316.32:1

ББК 60.5

Монографія присвячена загальнотеоретичним проблемам глобалізаційних процесів, які змінюють традиційні засади суспільного життя і звичні парадигми наукового мислення у нашій країні та за її кордонами. Три розділи монографії представляють різні аспекти цієї теми: «Людина і світова глобалізація», «Формування проблемного поля сучасних гендерних досліджень», «Проблеми освіти в сучасному інноваційному суспільстві».

Монографія розрахована на наукових співробітників і викладачів вищих навчальних закладів, на аспірантів та студентів старших курсів, філософів, соціологів, політологів, спеціалістів у різних галузях гуманітарних наук.

Редактори не несуть відповідальності за зміст матеріалів, запропонованих авторами для даної монографії. На обкладинці – фрагмент картини Н. Пуссена «Поклонення золотому тельцу».

© Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, 2014
© О.М. Пшінько, Т.І. Власова, 2014
© Видавництво Маковецький Ю.В., 2014

ISBN 978-966-1507-54-7

знаний, позволяет учащемуся ускорить и облегчить процесс обучения. Образование должно в большей мере задействовать возможности информационной революции (дистанционное обучение и т.п.), расширяя доступ к знанию для более широкой аудитории. Но, поскольку информационные сети характеризуются повышенной коммерциализацией, при отсутствии общественного контроля за содержанием распространяемой информации и социальной нежелательности государственной цензуры, то отдельно возникает задача гуманизации процесса образования, внесения смысловых культурных ценностей в образовательный процесс. Существенным шагом в гуманизации образования станет вопрос о соотношении в системе «общество-техносфера-природа-человек». Тут и учет экологического императива и, в целом, повышение веса социально-гуманитарного знания.

Важным аспектом в развитии образования XXI века представляется всё более широкое внедрение подходов и концепций, предусматривающих «перманентное», «продлённое» образование, необходимость неоднократной переквалификации человека в течении его жизни, с учетом особенностей каждой жизненной стадии человека – дошкольное, школьное, профессиональное, в т.ч. вузовское, в период трудовой деятельности (в т.ч. послевузовское и после выхода на пенсию (см. компьютерная грамотность пенсионеров).

Образование должно обрести инновационный характер. Возникает необходимость ориентации на креативную педагогику. Надо сделать упор не на загрузку памяти обучаемого всё возрастающим объёмом знаний (что требуется для сдачи «единого госэкзамена»), которые быстро устаревают, а на способность ориентироваться в стремительно меняющемся мире, в условиях жизни уметь находить эффективные пути решения возникающих задач.

И наконец, в условиях провала как политики «плавильного котла», ассимиляции и интеграции инокультурных иммигрантов в европейские «гражданские нации», так и фиаско пришедшей ей на смену политики мультикультурализма и толерантности, социальный институт образования должен дать ответ на вызовы, предложив модели как сохранения европейской национальной, культурно-этнической и религиозной идентичности, так и межцивилизационного и транскультурного диалога.

ЛИТЕРАТУРА

1. Большой энциклопедический словарь. М.: «Советская энциклопедия», 1991. Т.2. – С. 506-563.
2. Гринспен А. Эпоха потрясений: Проблемы и перспективы мировой финансовой системы. М: Юнайтед Пресс, 2010.
3. Яницкий О.Н. «Турбулентные времена»: слоган или проблема социологии? [http://www.ssa-rss.ru/index.php?page_id=19&id=508]
4. Глотов М.Б. Социальный институт: определение, структура, классификация // Социологические исследования (Соис), 2003. №10. – С. 19.
5. Веблен Т. Теория праздного класса. – М., 1984. – С. 200-201, 217.
6. World Development Indications. Washington: The World Bank, 2005. – P. 22-24, 82-96.
7. Яницкий О.Н. Турбулентные времена как проблема общества риска // Общественные науки и современность. 2011. № 6. – С. 155-164.
8. Ковалёва Т.В., Селезнёв И.А. Российская модернизация и реформа высшей школы. Россия: модернизация системы управления обществом. – М.: ИСПИ РАН, 2012. – С. 116-177.

3.2. Синергійно-інформаційний підхід як постнекласична методологія відкритої освіти дорослих

Природним еволюційним етапом розвитку людської цивілізації є побудова інформаційного суспільства, де основним стратегічним ресурсом є інформація та знання. Як зазначає дослідник В.Пожуєв, в умовах глобалізації світового розвитку й безпрецедентної інформаційної відкритості національних кордонів інформація та знання стають головними стратегічними чинниками в міжнародному змаганні її позитивних сторін і мінімізації негативних наслідків глобальної трансформації людства [13, С. 12]. Формування інформаційного суспільства в Україні

сьогодні є необхідною умовою сталого розвитку країни, її повноцінного входження до світової економіки й до світового освітнього простору.

Характерною рисою інформаційного суспільства є його відкритість, що проявляється у відкритості світу, відкритості самої людини, відкритості процесів її пізнання й освіти. Тенденція до розширення можливостей особистості щодо здобуття нею освіти й до підвищення рівня доступності останньої для широких верств населення, особливо в умовах євроінтеграційних прагнень України, зумовлює необхідність створення відкритого освітнього простору, що істотно доповнить структуру наявної системи освіти дорослих і дасть змогу реалізовувати парадигму відкритої освіти. Як слушно зауважує дослідниця Л. Горбунова, пошук відповідної організаційної структури відкритої освіти (особливо у сфері освіти дорослих) і установ, які забезпечили б перехід від принципу «освіта на все життя» до принципу «освіта впродовж життя» – найважливіша проблема ХХІ століття [4, С. 40]. Розв'язання вказаної проблеми безпосередньо пов'язане з розробленням теоретико-методологічних засад відкритої освіти дорослих, зокрема й із вибором методологічного інструментарію її дослідження.

Зазначимо, що на сьогодні у вивченні таких феноменів, як відкритий світ, відкрите суспільство й відкрита освіта спостерігається домінування класичних методологічних підходів, в основі яких – класична наука і філософія раціоналізму, а закритість і замкненість розглядаються як вихідні та фундаментальні категорії. Адекватне й усебічне ж розуміння такого феномену, як відкритість, неможливе без залучення постнекласичної методологічної парадигми, що задає орієнтири нелінійності, ймовірнісної зумовленості, самоорганізації такого роду явищ і процесів. Дослідження відкритого інформаційного суспільства взагалі й відкритої освіти зокрема, повинні вестися з використанням новітніх, удосконалених теорій, що охоплюють постнекласичні постулати, які відкривають перспективи всебічного та цілісного пізнання й світорозуміння.

На сьогодні в розпорядженні науковців наявний значний арсенал методологічного інструментарію. У наукових розвідках дослідники використовують феноменологічний, історико-генетичний, особистісний, діяльнісний, компетентнісний та інші філософсько-методологічні підходи. Найбільшої популярності наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття набув системний підхід, який де-факто став панівним у філософії раціональності. Проте цей підхід має низку обмежень у плані дослідження такого динамічного нелінійного та складного явища, як відкрита освіта.

Останнім часом активізувалися спроби модернізувати системний підхід, зокрема за допомогою різноманітних доповнень і модифікацій системного підходу, якими можна вважати метасистемний (А. Карпов, Т. Клімонтова, В. Песков, Н. Яковлева) і системно-синергійний підходи (В. Аршинов, Ю. Данилов, Б. Кадомцев, С. Капіца, О. Князева, С. Курдюмов, І. Пригожин, І. Стенгерс, Г. Хакен, І. Хащанський). Дійсно, прихильникам зазначених підходів справді вдалося розкрити окремі, до цього часу невідомі, аспекти потенціалу системного підходу. Проте ці доповнення й модифікації не дають змоги адекватно досліджувати динамічні, змінювані в часі структури, явища та події, зокрема такі, що характеризуються відкритістю, нескінченністю, нелінійністю, як відкритий світ, відкрите суспільство, відкрита освіта.

Отже, здійснення аналізу філософсько-методологічного інструментарію та вибору постнекласичної методології для дослідження феномену відкритої освіти дорослих є актуальним і своєчасним науковим завданням.

Загальновідомо, що вивчення будь-якого феномену, явища чи події повинно розпочинатися з вибору філософської методології, на яку спирається дослідник. У цьому контексті справедливою вбачається думка науковця В. Шаповала стосовно того, що у визначенні філософського інструментарію, за допомогою якого можна досліджувати певний феномен, можливе

використання трьох принципово різних варіантів: 1) для пізнання феномену достатньо одного, конкретно визначеного методу, за допомогою якого можна отримати досить повно обґрунтований результат; 2) потрібно застосовувати цілий комплекс різних методологій, кожна з яких оптимально сприяла б розкриттю тих або тих сторін об'єкта, що пізнається; 3) філософський розгляд досліджуваного об'єкта не потребує спеціальної методології в чистому вигляді й проводиться з використанням логічних прийомів, що демонструють індивідуальну позицію автора [18, С. 31-32]. Якщо виходити з того, що пізнавальна діяльність має базуватись на певних, заздалегідь обумовлених принципах, то для дослідження того чи іншого феномену необхідно обрати якусь єдину методологію, за допомогою якої можна було б найкоротшим шляхом досягнути гіпостазованих цілей. Такий підхід має свої переваги: його застосування свідчитиме про єдність і цілісність теоретичної позиції автора, дасть змогу з великою часткою вірогідності отримати позитивний науковий результат. Цей підхід широко використовується в науці, але навіть тут лише для дослідження відносно простих об'єктів, яким властива порівняно невелика кількість зовнішніх і внутрішніх зв'язків. Проте, коли йдеться про об'єкти, що мають складну, багаторівневу структуру й різноманітні зв'язки та відносини, до того ж, коли досліджуються об'єкти, які належать до нематеріальної сфери, говорити про застосування якоїсь «єдино правильної» методології навряд чи було б коректним. Якщо до пізнання феномену підходити з різних методологічних позицій, то такий підхід враховував би, по-перше, різноманітний досвід досліджень феномену в історії філософської думки, по-друге, плюралізм сучасного філософського дискурсу, що маніфестує неймовірну багатовекторність і багатогранність підходів. Звичайно, за справедливим зауваженням дослідника В. Шаповала, у подібного підходу також є свої слабкі сторони. Аналізуючи різні сторони об'єкта дослідження за допомогою різних методологічних прийомів, що відрізняються один від одного, зрештою, необхідно провести кінцевий

синтез, побудувати цілісну теоретичну модель, оскільки будь-який об'єкт реально є певною цілісністю. Дослідник постає перед проблемою синтезу отриманих результатів і змушений буде або вдатися до запозичення якоїсь методології, або переконливо продемонструвати власну, відмінну від усіх інших методологічну позицію, що забезпечить такий синтез [18, С. 31-32].

Досліджуючи феномен відкритої освіти, можна скористатися феноменологічним, історико-генетичним, особистісним, діяльнісним, компетентісним та іншими філософсько-методологічними підходами. Проте найбільшої популярності останнім часом набув системний підхід, який де-факто став домінувати у філософії раціональності. У рамках системного підходу, в основі якого — класична наука і філософія раціоналізму, закритість, замкненість, системність розглядаються як вихідні та фундаментальні категорії. Із цими категоріями безпосередньо пов'язані такі категорії, як детермінізм, лінійність, рівновага, стабільність, зворотність тощо. Все це дає право визначити системний підхід як методологічну основу філософії закритості. Введення в рамки системного підходу таких категорій, як відкрита система, індетерміналізм, нерівновага, нестабільність продиктовано необхідністю подолання вихідної закритості. Натомість, як справедливо зазначає дослідник В. Єгоров, сучасне світорозуміння, що відповідає постнекласичній науці, базується на відкритості як на вихідній категорії відкритого світу [6, С. 34]. Світ у граничному світоглядному значенні представлений світовиявом. Поняття світовияву означає світоглядний підхід із позицій відкритості світу, тобто з об'єктивних позицій. Це той абстрактний граничний світоглядний рівень, що виражає відсутність початку світу та його нескінченність.

Таке сучасне розуміння світу пов'язане з відкритістю й лежить в основі відповідного світорозуміння, що є протилежним раціоналізму як світоглядному підходу. Це і є філософія відкритого світу, філософія відкритості, що базується на новому розумінні відкритості й нескінченності

світу, порядку й хаосу, детермінізму та індетермінізму, організації та самоорганізації, лінійності та нелінійності, стабільності й нестабільності, односпрямованості та багатовекторності природних процесів, флуктуації, біфуркації, інформаційної природи людини, її пізнавальних здібностей і потреб.

На обмеженість системного підходу на сучасному постнекласичному етапі розвитку науки вказують такі дослідники, як А. Абдулаєв, В. Василькова, І. Добронравова, І. Новик та інші. Зокрема дослідниця В. Василькова вказує на наявність у давніх індійських і китайських філософіях системи поглядів, відповідно до яких природа є не атомарною сукупністю предметів, а єдиною неподільною, живою та органічною, ідеальною й матеріальною реальністю, що залучена до руху [1, С. 18]. Науковець І. Добронравова відзначає, що системний підхід не тільки не відповідає еволюційному підходу нової парадигми, а й суперечить квантовим і релятивістським принципам як таким [5, С. 347]. На думку дослідників А. Абдулаєва та І. Новика, увесь розроблений концептуальний арсенал класичної загальної теорії систем і кібернетики виявився достатнім тільки для того, щоб здійснити опис систем, що не змінюються в часі, лінійні за структурою організації та детерміновані [10, С. 4].

Спроба подолання обмежень системного підходу в дослідженні феноменів, що характеризуються відкритістю, висвітлена у працях А. Карпова [7], Т. Клімонтової [8], В. Пескова [12], Н. Яковлевої [18], які є прихильниками метасистемного підходу.

У логіці метасистемного підходу будь-яка система розглядається як така, що взаємодіє з певною, зовнішньою щодо неї, системою. Саме в цій взаємодії вона набуває своєї якісної визначеності та специфічності й тільки з її урахуванням може бути адекватно зрозумілою та дослідженою. У рамках метасистемного підходу постулюється, що будь-яка система залучена до метасистеми та взаємодіє з нею через метасистемний рівень. Згідно з

класичним уявленням про системний підхід, об'єкт, узятий у відносно самостійному вигляді, знаходить свою якісну визначеність. Проте, взятий у контексті тієї реальної метасистеми, до якої залучений, він набуває свого істинного «внутрішньо- системного буття», своєї якісної специфічності [8, С. 158-159].

За визначенням фундатора метасистемного підходу А. Карпова, саме цей підхід дає можливість найбільш адекватно й повно дослідити складні й специфічні системи. Найважливішою і, по суті, унікальною серед особливостей систем такого класу є набуття ними принципово нової та специфічної якості – здатності до функціонального залучення до них змістовних характеристик і особливостей тієї метасистеми, «складниками» якої вони є [7, С. 55].

Як свідчить проведений аналіз, адепти метасистемного підходу у своїх намаганнях вдосконалити системний підхід справедливо зосереджують увагу на особливому виді взаємодії між об'єктом і навколишнім середовищем, об'єктом і метасистемою на метарівні.

Іншою модифікацією системної методології є підхід, в основі якого поєднані ідеї системності й синергії. Потенціал використання ідей синергетики в рамках системно-синергійного підходу розкрито в роботах В. Аршинова, Ю. Данилова, Б. Кадомцева, С. Капіци, О. Князевої і С. Курдюмова [9], І. Пригожина та І. Стенгерс [15], Г. Хакена, І. Хащанського [16]. Системно-синергійний підхід, за визначенням дослідника І. Хащанського, це сукупність принципів, що визначають мету і стратегію розв'язання складних проблем; метод, заснований на уявленні про об'єкт як систему, що передбачає розкладання проблем на складники та аналіз цих складників з одного боку, а з іншого – утримання зазначених складників у їх нерозривній єдності. Основний принцип системно-синергійного підходу – принцип кінцевої мети, який передбачає, що функціонування системи спрямоване на досягнення нею глобальної мети, а

цілі її підсистем розглядаються як проміжні результати цього процесу [16, С. 490].

Витоки системно-синергійного підходу є досить давніми, численними; їх можна віднайти в дослідженнях П. Рікєрта, І. Канга, К. Яспєрса, Д. Белла та інших. Синєргєтика І. Пригожина, який звернувся до проблем самоорганізації нєлінійних відкритих систем, поставила під сумнів усілякі прогрєсєстєські концепції суспільного розвитку й висунула основною ідеєю стохастизм, тобто нєпередбачуваність розвитку в будь-якій з бїфуркаційних точок історії [16, С. 490].

Зазначєні особливості системно-синєргійного підходу сприяють бїльш глибокому пізнанню таких складних нєлінійних, нєдетєрмінованих феноменів, як відкритий свїт взагалі й відкрита освіта зокрема. Так, у роботах В. Андрєєва, Л. Зоріної та Н. Таланчука розкриваються синєргійні закономірності навчально-дослідницької діяльності учнів, доводиться, що системно-синєргійний підхід базується на панівній у цьому виді діяльності самоорганізації, самоосвіті й полягає у стимулювальній дії на суб'єкта з метою його самореалізації та самовдосконалення у процесі співробітництва з собою та іншими людьми.

Однак найбільш адекватним видається нам синєргійно-інформаційний підхід. Синєргійно-інформаційний підхід, як і системно-синєргійний, передбачає нєлінійний розвиток за бїфуркаційним сценарієм, коли нова якість людини чи суспільства нє є результатом закономірного поступового розвитку, а є наслідком вибору одного з можливих варіантів розвитку під впливом колективних та індивідуальних взаємодій, які докорінно змінюють напрям нє тільки суспільних перетворєнь, а й саму сутність людини. Синєргійно-інформаційний підхід як сучасне свїторозуміння, що нерозривно поєднанє зі свїтовиявом, спрямованє від об'єктивного – природи, а нє суб'єктивного – людини. У такому сенсі свїторозуміння, за М. Шєлером,

вбирає в себе чисту сутність фізичних, психічних та ідеальних речей, незалежно від того, як відбувається їх усвідомлення.

Самє синєргійно-інформаційний підхід надає можливість адекватної концептуалізації в рамках відкритої освіти таких інтегральних категорій, як відкритість, інформація, відповідальність, свобода. Для пояснення скористаємось дослідженням співвідношень таких категорій, як системність і відкритість, системність та інформація.

Зазначимо, що в нашому розумінні категорії «системність» і «відкритість» є такими, що взаємовиключають одна одну, тобто є логічним протиріччям. Системність як категорія пов'язана з тією чи іншою граничністю, скінченністю, замкненістю, упорядкованістю. При цьому відкритість, яка, на думку адептів системного підходу, виражається в обміні між системою та іншими системами чи навколишнім середовищем речовиною чи енергією, є нє вихідною відкритістю, а лише похідним явищем. Насправді ж вихідна відкритість – це відкритий свїт і уявлення про матеріальнє та ідеальнє як вихідну єдність. При цьому вихідна закритість – це замкненість, субординованість матеріального (природа) та ідеального (людина, її розум, свідомість). Отже, відкритість, що безпосередньо пов'язана з вихідною відкритістю та вихідною закритістю, нє може характеризувати поняття системи. Її фундаментальним принципом є вихідна синєргія матеріального й ідеального начал природи, що виражає досягнутий людиною рівень свїторозуміння. Людина, як природна істота, у якій на макрорівні виявляються сутнісні основи свїту, також є відкритою за сутністю та має інформаційну природу.

Значні обмеження системного підходу вбачаються нами й у поясненні інформаційної природи людини. Інформація, на відміну від енергії, нє зводиться ні до матерії, ні до ідеї як до природних сутностей, бїльш загального рівня. Вона являє собою самостійну, бїльш глибоку природну сутність. Самє за таких умов, на думку В. Пожуєва, пріоритетним виступає

поняття інформації, що розглядається як глобальний дискурс природи, який має в кожному конкретному випадку особливий спосіб виявлення й сприйняття [14, С. 7]. Як слушно зауважує дослідник В. Єгоров, природа інформації позбавлена системної замкненості, а тому є загальною мовою природи, що характерна для космосу взагалі, а не тільки для розуміння його як Сонячної системи чи нашої галактики [6, С. 7]. Інформація не має меж, не пов'язана зі швидкістю світла у вакуумі, поширюється миттєво, загальнодоступна та універсальна. Саме такі якості інформації перетворюють енергетичну людину на інформаційну, а інформацію – на основний стратегічний ресурс сучасного суспільства.

За Н. Вінером, інформація є «змістом, що надходить із зовнішнього світу» [3, С. 31]. Саме інформація транслює ідеальні значення природних зв'язків і відносин до найбільш глибоких і загальних, зокрема й до принципово недоступних людському розумінню. Таке осмислення інформації було сформульоване Н. Вінером, К. Шенноном, У. Ешбі в середині ХХ ст., і на його підставі зроблено висновок про необхідність перетворення інформації на основний стратегічний ресурс постіндустріального, інформаційного суспільства.

Інформація, як нематеріальна сутність, має несистемний характер. На відміну від матеріальних систем різного рівня, для яких характерні зв'язки між структурними елементами та силова взаємодія між ними, для інформації поняття системності неадекватне. Інформація характеризує принципово новий спосіб взаємодії – несильовий. Отже, інформація перетворюється на фундаментальне поняття, яке більш адекватно виражає нескінченність світу. Інформація не є ні матерією, ні енергією, не обмежена пов'язаною з ними дискретністю, а значить, і системним скінченим уявленням про світ. Інформація є новою самостійною сутністю, що виражає принципово новий світоглядний рівень, порівняно з матеріально-ідеальним.

Світовий вивід реалізується через інформацію. Людина, отримавши та опрацювавши інформацію, що надходить із зовнішнього світу, отримує об'єктивне уявлення про сутність процесів, що відбуваються на рівні більш конкретних явищ і систем. Недаремно В. Вернадський у праці «Два синтеза Космоса» писав, що явище життя та мертвої природи є проявом єдиного процесу [2, С. 12]. Дійсно, відкриття інформації виявило єдину інформаційну природу неорганічного та органічного, неживого й живого, матеріальної природи та людини. На підтвердження цього дослідник Р. Пасе зазначає, що «інформація прийшла на зміну енергії як основна рушійна сила розвитку. Сьогодні людство перебуває на такому етапі, коли рушійна сила розвитку змістилася з енергетичної сфери у сферу інформації. Це гігантська революція» [11, С. 61-62]. Вищесказане дає змогу дійти висновку про інформаційну природу людини. Саме інформаційна природа людини зумовлює постійний розвиток її пізнавальних здібностей, «приріст її розумності». Адже уявлення про розвиток людини як розвиток її розуму не вписується ні в матеріальну концепцію, оскільки виходить з ідеального, ні в ідеалістичну, тому, що розвиток людського розуму розглядається як функція розвитку природи, її самопізнання і самоусвідомлення, а не як результат божественного творіння. До речі, саме нематеріальний характер інформації дає змогу висунути припущення щодо безмежного розвитку пізнавальних здібностей людини, що набуває особливого значення для розроблення теоретико-методологічних засад відкритої освіти дорослих. І саме синергійно-інформаційний підхід дає можливість найбільш повно й адекватно розкрити сутність інформації, її роль і потенціал у становленні відкритого інформаційного суспільства.

На підставі викладеного вище зазначимо, що відкрита освіта дорослих – це феномен, що базується на відкритості як вихідній категорії відкритого світу та на інформаційній природі людини. Адекватне й усебічне розуміння феномену відкритої освіти дорослих вимагає залучення

постнекласичної методологічної парадигми, що відповідатиме філософії відкритості. Такою методологією вбачається синергічно-інформаційний підхід. Саме синергічно-інформаційний підхід дає змогу адекватно відобразити сучасне світорозуміння, що є протилежним раціоналізму як світоглядному підходу й надає можливість концептуалізувати в рамках феномену відкритої освіти дорослих такі категорії, як «відкритість» та «інформація».

У подальших дослідженнях планується розробити теоретико-методологічні засади відкритої освіти дорослих на основі синергічно-інформаційного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василькова В. В. Порядок и хаос в развитии социальных систем : Синергетика и теория социальной самоорганизации / В. В. Василькова. – СПб. : Издательство «Лань». – 1999. – 478 с.
2. Вернадский В. И. Живое вещество / В. И. Вернадский. – М. : Наука, 1978. – 358 с.
3. Винер Н. Кибернетика и общество / пер. с англ. Е. Г. Панфилова; общ. ред. и предисловие Э. Я. Кольмана. – М. : Издательство иностранной литературы, 1958. – 199 с.
4. Горбунова Л. Л. Модель открытого образования молодежи и взрослых / Л. Л. Горбунова // Человек и образование. – 2008. – № 1 (14). – С. 40-44.
5. Добронравова И. С. На каких основаниях возможно единство современной науки ? / И. С. Добронравова // Синергетическая парадигма. – М. : Прогресс – Традиция, 2000. – С. 343-353.
6. Егоров В. С. Философия открытого мира / В. С. Егоров. – М. : Московский психолого-социальный институт; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2002. – 320 с.
7. Карпов А. В. Метасистемный подход к изучению функциональных закономерностей организации личности / А. В. Карпов // Вестник ЯрГУ. – Серия : Гуманитарные науки. – 2013. – № 2 (24). – С. 55-61.
8. Климентова Т. А. Метасистемный подход как основа изучения внутреннего мира человека / Т. А. Климентова // Теория и практика общественного развития. – 2013. – № 10. – С. 158-160.
9. Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Синергетическая парадигма. Основные понятия в контексте истории культуры / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов // Живая этика и наука. – 2008. – № 1. – С. 379-443.
10. Новик И. Б., Абдуллаев А. Ш. Введение в информационный мир / И. Б. Новик, А. Ш. Абдуллаев. – М. : Наука, 1991. – 232 с.
11. Пассе Р. Информационная революция / Р. Пассе // Мировая экономика и международные отношения. – 1989. – № 2. – С. 61-62.
12. Песков В. П. Метасистемный подход к исследованию структуры представления / В. Песков // Ярославский педагогический вестник, Том II (Психолого-педагогические науки). – 2010. – № 3. – С. 192-202.

13. Пожуев В. И. Глобальное информационное общество как новый социальный та экономический феномен XXI столетия / В. И. Пожуев // Гуманитарный вестник Запорізької державної інженерної академії : [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя : ЗДА, 2013. – Вип. 52. – С. 5-14.
14. Пожуев В. И. Осмысления места и роли информации у современном обществе / В. И. Пожуев // Гуманитарный вестник Запорізької державної інженерної академії : [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя : ЗДА, 2010. – Вип. 42. – С. 4-13.
15. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса : Новый диалог человека с природой: пер. с англ. / общ. ред. В. И. Аршинова, Ю. Л. Климентовича и Ю. В. Сачкова. – М. : Прогресс, 1986. – 432 с.
16. Хащанский И. В. О системно-синергетическом подходе в решении проблем развивающего обучения / И. В. Хащанский // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2008. – № 61. – С. 487-492.
17. Шаповал В. М. Трансцендентальні виміри свободи: філософсько-антропологічний аналіз: дис. ... доктора філософських наук: 09.00.04 / Шаповал Володимир Миколайович. – Харків, 2010. – 419 с.
18. Яковлева Н. В. Метажизнедеятельность: метасистемный подход к анализу жизнедеятельности человека / Н. В. Яковлева // Прикладная юридическая психология. – 2011. – № 2. – С. 18-22.

3.3. Особистість сучасного викладача: перманентне самовдосконалення у творчості та системі професійних комунікацій

На межі тисячоліть, на новому етапі становлення незалежної України ми стали учасниками та свідками глибинного переосмислення звичних поглядів на суспільство, людину, культуру та способи їх взаємодії. Переглядаються, зокрема, засадничі принципи та цілі освітнянської діяльності, розв'язується проблема подолання протиріччя між нормативістсько-репресивною педагогікою, з одного боку, та абсолютизацією демократичного плюралізму та релятивізму – з іншого. Усвідомлюючи суперечливість наявних підходів, більшість сучасних вітчизняних дослідників філософських підвалів освіти (В. Андрущенко, Л. Горбунова, В. Кремінь, М. Култаєва, М. Михальченко, І. Предборська та ін.) виходять з необхідності створення такої цілісно-плюралістичної концепції, яку можна було б назвати «антропологією, педагогікою та соціологією сприяння» (В. Табачковський). У межах останньої знаходиться й авторський підхід, особливості якого полягають у тому, що провідною метою освітнянської діяльності визначено розвиток спроможності людини до самотворення. Саме такий підхід може забезпечити взаємодію виховання та набуття знань, а в результаті передбачає